

Działalność Katedry Historii Doktryn Politycznych i Prawnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 2001–2012

Niniejsze sprawozdanie obejmuje działalność naukową i dydaktyczną Katedry Historii Doktryn Politycznych i Prawnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 2001–2012, tj. w okresie pomiędzy pierwszym (Świeradów Zdrój, 16–19 X 2001 r.) a jubileuszowym dziesiątym (Szklarska Poręba, 23–25 X 2012 r.) ogólnopolskim zjazdem katedr i zakładów doktryn politycznych i prawnych.

Informacje o Katedrze

Katedra Historii Doktryn Politycznych i Prawnych UJ jest pierwszą i najstarszą katedrą tej dyscypliny naukowej w Polsce. Powstała w roku akademickim 1961/1962, wyodrębniając się z funkcjonującej na Wydziale Prawa UJ Katedry Prawa Państwowego. W l. 1969–2001 wchodziła w skład Instytutu Nauk Politycznych UJ, a od 1 X 2001 r. (po zmianach organizacyjnych związanych z utworzeniem Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ, w obręb którego wszedł Instytut) działa w ramach Wydziału Prawa i Administracji UJ.

Twórcą i pierwszym kierownikiem Katedry był profesor Konstanty Grzybowski (1901–1970). Po tragicznej śmierci profesora, stanowisko kierownika Katedry objął jego uczeń, profesor Marek Sobolewski (1925–1983). Od 1983 r. kierownikiem Katedry jest profesor Michał Jaskólski (ur. 1946). Wśród wychowanków Katedry znajdują się m.in. profesorowie: Bogdan Szlachta, Włodzimierz Bernacki i Arkady Rzegocki, zatrudnieni w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ.

W Katedrze zatrudnionych jest obecnie dwoje profesorów zwyczajnych: prof. dr hab. Michał Jaskólski i prof. dr hab. Krystyna Chojnicka, dwoje adiunktów: dr Iwona Barwicka-Tylek i dr Jacek Malczewski, a także – na stanowisku asystenta – dr Agnieszka Czarnecka.

Do 2010 r. adiunktem w Katedrze był dr hab. Arkady Rzegocki. Ponadto, na stanowiskach asystentów zatrudnieni byli w ostatnich latach dr Sergiusz Bober (w roku akademickim 2010/2011) oraz dr Marek Niechwiej (do 2005 r.).

Stopnie naukowe w latach 2001–2012

W 2009 r. stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskał – na podstawie rozprawy *Racja stanu a polska tradycja myślenia o polityce* – Arkady Rzegocki. Aktualnie swoje rozprawy habilitacyjne przygotowują dr Iwona Barwicka-Tylek i dr Jacek Malczewski.

Pod kierunkiem prof. dra hab. Michała Jaskólskiego stopień doktora uzyskali: Arkady Rzegocki (2001): *Wolność i sumienie. Fenomen liberalnego katolicyzmu w myśli Lorda Actona*; Piotr Dardziński (2002): *Ordoliberalna koncepcja ładu politycznego, społecznego i ekonomicznego w myśli politycznej Wilhelma Roepkego*; Joanna Borkowska (2004): *Kataryzm. Spór o dualizm średniowieczny*; Jacek Malczewski (2007): *Eutanazja, moralność i prawo. Etyczne podstawy prawnej regulacji eutanazji*; Alicja Maciejowska (2008): *Doktryny polityczno-prawne w czasach ponowoczesnych. Dyskurs o szansach przetrwania*; Anna Budzanowska (2008): *Charles Maurras – konserwatysta radykalny. Twórca doktryny nacjonalizmu integralnego*.

Pod kierunkiem prof. dr hab. Krystyny Chojnickiej stopień doktora uzyskali: Piotr Kimla (2002): *Idee polityczne w twórczości T. S. Eliota*; Anna Ciłkowska-Kimla (2003): *Państwo, religia, historia. Filozofia polityczna Friedricha von Hardenberga (Novalisa)*; Iwona Barwicka-Tylek (2006): *Wolność w historii myśli politycznej. Próba postmodernistycznej reinterpretacji wybranych koncepcji wolności*; Marta du Vall (2007): *Neokonserwatyzm w Stanach Zjednoczonych: narodziny, rozwój, ewolucja*; Piotr Makuch (2011): *Spór o genezę zachodniosłowiańskich państwowości w świetle mitologii kejanidzkiej i Aleksandriady*; Agnieszka Czarnańska (2012): *Rewolucja w społeczeństwie i w Kościele we Francji w latach 60. i 70. XX wieku*.

Aktualnie w ramach stacjonarnych studiów doktoranckich rozprawy doktorskie przygotowują pod kierunkiem prof. Michała Jaskólskiego mgr Marcin Kaliński i mgr Kuba Gąsiorowski, a pod kierunkiem prof. Krystyny Chojnickiej – mgr Marcin Lubertowicz. Prof. Krystyna Chojnicka sprawuje też opiekę naukową nad kilkorgiem doktorantów studiujących w trybie niestacjonarnym.

Słownik historii doktryn politycznych

Flagowym projektem i swego rodzaju naukową „wizytówką” Katedry jest sześciotomowy *Słownik historii doktryn politycznych*. Stanowi on – pierwsze tego rodzaju w polskiej literaturze naukowej – wyczerpujące, pogłębione i profesjonalne kompendium wiedzy z zakresu historii idei politycznych. W całościowy i systematyczny sposób prezentuje główne zagadnienia i najważniejsze postacie zachodniej myśli politycznej od czasów starożytnych po współczesność, bardzo szeroko uwzględniając tradycję polską.

Słownik ma interdyscyplinarny charakter, łączący elementy z zakresu historii idei, nauk politycznych, prawoznawstwa i filozofii. Docelowo obejmować ma około 1200 obszernych haseł, będących w istocie oryginalnymi artykułami naukowymi, zawierającymi autorską syntezę aktualnego stanu wiedzy i jego interpretację, a także zaopatrzonymi w pokazną bibliografię.

Kierownikiem zespołu autorów i redaktorem naukowym kolejnych tomów jest prof. Michał Jaskólski, a współredaktorem naukowym (począwszy od tomu IV) – prof. Krystyna Chojnicka. Funkcję sekretarzy redakcji pełnią obecnie dr Iwona Barwicka-Tylek i dr Jacek Malczewski (poprzednio – dr hab. Arkady Rzegocki). Grono autorów tworzą krakowscy historycy idei politycznych, zarówno starszego, średniego jak i młodszego pokolenia, w większości związani zawodowo z Uniwersytetem Jagiellońskim. Prace finansowane są z grantów badawczych – początkowo przyznawanych przez Komitet Badań Naukowych, następnie przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, zaś obecnie przez Narodowe Centrum Nauki.

Słownik historii doktryn politycznych publikowany jest nakładem Wydawnictwa Sejmowego. Dotychczas ukazało się pięć z sześciu zaplanowanych tomów: tom 1 (A–C) w 1997 r.; tom 2 (D–H) w 1999 r.; tom 3 (I–L) w 2007 r.; tom 4 (M–Q) w 2009 r. oraz tom 5 (R–Ś) w 2012 r. Aktualnie, w ramach grantu z Narodowego Centrum Nauki (2011/03/B/HS5/00622) przyznanego w konkursie OPUS na l. 2012–2015, zespół autorów przygotowuje tom 6 (T–Ż), zawierający także obszerny Suplement oraz indeksy i tabele ułatwiające posługiwanie się całością *Słownika*. Publikacji tomu 6 można oczekiwać w roku 2015.

Działalność naukowa i ważniejsze publikacje

Działalność naukowo-badawcza pracowników Katedry jest – zgodnie z tradycją wywodzącą się jeszcze od prof. Konstantego Grzybowskiego i prof. Marka Sobolewskiego – szeroko zakrojona oraz w dużej mierze interdyscyplinarna. Obejmuje ona m.in. historię zachodniej myśli liberalnej i konserwatywnej, historię polskiej myśli politycznej, historię rosyjskiej myśli politycznej i prawnej XV–XIX w., nauczanie społeczne Kościoła katolickiego, filozofię polityczną, metodologię nauk humanistycznych, socjologię i politologię religii, etykę praktyczną i bioetykę.

Wymiernym efektem tej działalności w ostatnim dziesięcioleciu stało się ponad sto publikacji naukowych – artykułów, rozpraw, studiów i recenzji – opublikowanych w czasopiśmie naukowych i pracach zbiorowych, a także w specjalistycznych leksykonach i encyklopediach. Ponieważ ich szczegółowe wyliczenie zajęłoby zbyt wiele

miejsca, autor niniejszego sprawozdania ograniczy się do podania ważniejszych publikacji zwartych.

Monografie: K. Chojnicka, *Narodziny rosyjskiej doktryny państwowej. Zoe Paleolog – między Bizancjum, Rzymem a Moskwą* (Collegium Columbinum, Kraków 2001; wyd. II poprawione, Kraków 2008); K. Chojnicka, *Nauka społeczna Kościoła katolickiego (zarys historii)* (Collegium Columbinum, Kraków 2001); A. Rzegocki, *Wolność i sumienie. Fenomen liberalnego katolicyzmu w myśli lorda Actona* (Księgarnia Akademicka, Kraków 2004); A. Rzegocki, *Racja stanu a polska tradycja myślenia o polityce* (Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2008); I. Barwicka-Tylek, *Portrety wolności. Studium z historii idei i postmodernizmu „stosowanego”* (Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009); K. Chojnicka, *Cerkiew i car. Prawosławie rosyjskie w reformach Piotra Wielkiego* (Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2011); J. Malczewski, *Eutanazja. Gdy etyka zderza się z prawem* (Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012).

Podręczniki akademickie: K. Chojnicka, H. Olszewski, *Historia doktryn politycznych i prawnych. Podręcznik akademicki* (Ars boni et aequi, Poznań 2004); I. Barwicka-Tylek, J. Malczewski, *Historia myśli ustrojowej i społecznej*, red. naukowa M. Jaskólski (Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009).

Zbiory tekstów źródłowych do celów dydaktycznych: *Demokracja a elitaryzm władzy. Wybór źródeł i opracowań*, red. K. Chojnicka, M. Jaskólski i A. Rzegocki (Kraków 2006); *Historia myśli ustrojowej i społecznej. Wybór źródeł*, red. K. Chojnicka, M. Jaskólski, I. Barwicka-Tylek, J. Malczewski i A. Rzegocki (Kraków 2008).

W 20. rocznicę śmierci prof. Marka Sobolewskiego ukazał się tom jego *Pism nieznanych i rozproszonych* pod redakcją K. Chojnickiej i M. Jaskólskiego (Wydawnictwo UJ, Kraków 2003).

Cenne publikacje w zakresie wydawnictw źródłowych wyszły spod ręki dra hab. Arkadego Rzegockiego. W ramach Biblioteki Klasyki Polskiej Myśli Politycznej ukazały się w jego opracowaniu następujące pozycje: Stanisław Tarnowski, *Z doświadczeń i rozmyślań* (Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2003); Julian Klaczko, *Dwaj kanclerze i inne studia dyplomatyczne* (Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2009). Ponadto, w ramach Biblioteki Myśli Politycznej przygotował on (wraz z dr. Jolantą Rzegocką) antologię pism Lorda Actona, *W stronę wolności: wybór esejów* (Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2006).

Prócz publikowania, pracownicy Katedry aktywnie uczestniczą w życiu naukowym, prezentując referaty na krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, nie tylko w dziedzinie historii doktryn politycznych, lecz także filozofii prawa i polityki oraz bioetyki.

Działalność dydaktyczna

Pracownicy Katedry prowadzą zajęcia dydaktyczne w ramach dwóch kierunków studiów: prawa i administracji, zarówno w trybie stacjonarnym, jak i niestacjonarnym. Oprócz trzech autonomicznych seminariów magisterskich (prowadzący: prof. Michał Jaskólski, prof. Krystyna Chojnicka, dr Jacek Malczewski) Katedra oferuje studentom Wydziału Prawa i Administracji UJ następujące przedmioty: *Historia doktryn politycznych i prawnych*: przedmiot podstawowy dla kierunku prawo (wykład i ćwiczenia); *Historia myśli ustrojowej i społecznej*: przedmiot obowiązkowy dla kierunku administracja, studia II stopnia (wykład i ćwiczenia); *Historia polskiej myśli politycznej*: przedmiot fakultatywny dla kierunków prawo i administracja (wykład); *Nauczanie społeczne Kościoła katolickiego*: przedmiot fakultatywny dla kierunków prawo i administracja (wykład).

Ponadto, do roku 2006/2007 dla kierunku administracja oferowany był przedmiot *Demokracja a elitaryzm władzy* (wykład i ćwiczenia).

Działalność dydaktyczna Katedry cieszy się autentycznym uznaniem studentów, o czym świadczy nie tylko pokaźna liczba uczestników poszczególnych przedmiotów i seminariów, lecz także bardzo wysokie oceny regularnie przyznawane naszym wykładowcom w ankietach studenckich. Dr Iwona Barwicka-Tylek (2009) i dr Jacek Malczewski (2009, 2010) zostali na tej podstawie wyróżnieni nagrodą Rektora UJ za wysoką jakość pracy dydaktycznej.

Działalność organizacyjna i popularyzatorska

Katedra była współorganizatorem VI Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Doktryn Politycznych i Prawnych „Czas a trwanie idei politycznych i prawnych” (Kraków, 21–23 IX 2007 r.), owocem którego stała się następująca publikacja: *Czas a trwanie idei politycznych i prawnych*, red. K. Chojnicka, A. Citkowska-Kimla i W. Kozub-Ciembroniewicz (Wolters Kluwer, Warszawa 2008).

Na koniec warto wspomnieć o działającym pod patronatem Katedry studenckim Kole Naukowym Historii Doktryn. Założone wiosną 2009 r. przez grupę seminarzystów prof. Michała Jaskólskiego, oficjalnej rejestracji (decyzją Prorektora ds. dydaktyki) doczekało się 19 V 2010 r., stając się drugim z kół naukowych działających na Wydziale Prawa i Administracji UJ. Na czele KNHD od samego początku stał jego niekwestionowany *spiritus movens*, Marcin Kaliński (obecnie doktorant w Katedrze), który pełnił funkcję przewodniczącego do końca roku akademickiego 2011/2012, kiedy to zastąpił go Michał Stryzyk. Opiekunem naukowym KNHD z ramienia Katedry pozostaje dr Jacek Malczewski.

KNHD działa jako otwarty klub dyskusyjny, w którym prócz studentów uczestniczą też zaproszeni pracownicy naukowcy. Oprócz regularnych, cotygodniowych spotkań, podczas których wygłaszane i (zazwyczaj burzliwie) dyskutowane są referaty z zakresu szeroko pojętej historii idei, Koło współorganizuje ogólnopolskie konferencje naukowe dla studentów i doktorantów. Jak dotąd odbyły się dwie tego rodzaju sympozja: „Nacjonalizm – istota oraz historyczne i współczesne oblicza” (Kraków, 1 XII 2011 r., we współpracy z Kołem Naukowym Turcji i Bliskiego Wschodu UW) oraz „Wzajemne relacje filozofii politycznej i filozofii prawa” (Kraków, 17–18 III 2012 r., we współpracy z Sekcją Filozofii Prawa Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa UJ). Na 15–16 marca 2013 r. w Krakowie zaplanowano kolejną konferencję, „Społeczne i socjotechniczne funkcje prawa w doktrynach politycznych i prawnych od II połowy XX wieku”, współorganizowaną z Sekcją Socjologii Prawa TBSP UJ.

Pokłosiem konferencji organizowanym przez KNHD są interesujące publikacje naukowe. Pierwsza z nich – *Nacjonalizm. Historyczne i współczesne oblicza*, pod redakcją J. Malczewskiego, M. Kalińskiego i P. Eckhardta – ukazała się drukiem w 2012 r., prace nad przygotowaniem kolejnej są zaawansowane.